

K výročí úmrtí Františka Fajfra

V letošním roce uplynulo již 50 let od úmrtí významného představitele československé meziválečné a zejména poválečné statistiky, vzděláním právníka, ale povoláním filozofa a odborníka na sociální otázky širokého záběru Františka Fajfra (narozen 18. srpna 1892, zemřel 12. února 1969).

Česká demografická obec vděčí Františku Fajfroví za mnohé: za založení časopisu *Demografie*, včetně jeho širokého zaměření (zakládal zcela záměrně nikoli úzce pouze na demografii zaměřený časopis ale „revue pro výzkum populačního vývoje“, protože chtěl kolem časopisu sdružit zájemce ze všech oborů, které měly k populaci blízko), za zásadní podíl, který měl při prosazování myšlenky založení Československé demografické společnosti, neboť nebylo náhodou, že byl od roku 1963 předsedou přípravného výboru a posléze i předsedou Společnosti (od dubna 1964 do své smrti). Krom toho působil v letech 1957–1963 jako předseda Státní populační komise. To však byla jen pověstná špička ledovce. Spolupracovníci Františka Fajfra vždy zdůrazňovali především jeho zásluhy o udržení úrovně statistiky jako takové v době působení sovětských poradců v Československu v 50. letech a také jeho vynikající organizační schopnosti a vstřícný přístup ke spolupracovníkům. A široký rozhled; vystudovaný právník a filozof, znalec sociologie a posléze i statistiky uměl rozpoznávat širší souvislosti některých aspektů populačního vývoje. Na stránkách *Demografie* některé z nich publikoval a tyto příspěvky dodnes stojí za přečtení. A stojí i za připomenutí, že byl rovněž spoluautorem koncepce československého sčítání v roce 1961 jako sčítání lidu, domů a bytů, včetně originální koncepce cenзовých domácností.

František Fajfr stál v čele státní statistické služby v jedné z nejtěžších období její existence. A v téže době je patrný i příklon Fajfrův k problémům nejen statistiky obyvatelstva, ale především populačního vývoje. Jako právníka, ale také filozofa či sociologa jej

zajímaly především tyto aspekty přístupu k populaci. To se projevilo i v jeho postojích, které zaujímal v čele Státní populační komise.

František Fajfr byl vnímán jako významný představitel statistické obce i v mezinárodním měřítku: v roce 1947 a od roku 1955 se každoročně účastnil konference evropských statistiků. V letech 1957–1959 byl předsedou Konference evropských statistiků, z titulu své funkce předsedy SÚS byl rovněž členem ISI (Mezinárodního statistického institutu). Udržoval blízké kontakty s polskými, maďarskými a jugoslávskými statistiky.

Již tento neúplný výčet aktivit Františka Fajfra blízkých demografii naznačuje, že v krátkém připomenutí jeho výročí není možné zmínit vše, ale ani vše podrobněji přiblížit. Český čtenář má však k dispozici monografii Zdeňka Pavlíka a Aleny Šubrtové: *František Fajfr, život a dílo*, kterou v roce 1993 vydala Československá demografická společnost společně s Českým statistickým úřadem¹⁾. Zde nalezne zájemce nejen podrobná životopisná data, ale především zasvěcený komentář k dílu Františka Fajfra a úplnou bibliografii jeho tiskem vydaných prací čítající na 547 položek (statí, článků, recenzí, komentářů, jejichž záběr je velmi široký, stejně jako byl široký jeho rozhled o problematice, které se věnoval odborně v rámci své úřední práce na SÚS). A stojí za pozornost, že František Fajfr svůj první příspěvek zveřejnil již v roce 1917. Také chronologie jeho tvorby je zajímavá: do konce roku 1944 publikoval 426 příspěvků (78 %). V letech 1945–1961, kdy stál v čele Státního úřadu statistického, už napsal „jen“ 78 příspěvků, zpráv či recenzí, od roku 1962 do roku 1968 vydal další 43 texty – ty již vesměs k problematice populačního vývoje, respektive demografického výzkumu. Jak zdůrazňují autoři zmíněné monografie, demografie byla Františku Fajfroví v posledních letech jeho života kompenzací za předchozí usilovnou činnost v čele úřadu.

1) Pavlík, Zdeněk – Šubrtová, Alena. 2003. *František Fajfr, život a dílo*. Praha: Československá demografická společnost, Český statistický úřad (Acta Demographica XI.), 213 s.

František Fajfr nebyl v pravém slova smyslu demografem, jak tuto profesi vnímáme dnes, ale jeho smysl pro problematiku populačního vývoje, zejména problémy vývoje v poválečném Československu, spolu s jeho filozofickým postojem a vpravdě sociálním cítěním mu umožnily tuto problematiku pochopit hlouběji; a protože byl schopný organizátor, dokázal téměř nemožné – vytvořit v krajně nepříznivých podmínkách

platformu pro další badatele v tomto oboru. Nejen z toho důvodu zůstává dílo Františka Fajfra významnou a nedílnou součástí české demografické produkce 20. století a jeho osobnost je třeba připomínat i nastupující generaci českých demografů.

Ludmila Fialová

Demografie – město – venkov

I v letošním roce v tradičním květnovém termínu pořádala Česká demografická společnost svou výroční konferenci. Již 49. ročník se uskutečnil ve dnech 22.–24. května 2019 v Lednici, v úžasných prostorách Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity Brno. Záštitu konferenci poskytla děkanka této fakulty doc. Dr. Alena Salašová a předseda Českého statistického úřadu Ing. Marek Rojíček, Ph.D. Finanční podporu získala konference také od Rady vědeckých společností Akademie věd České republiky. Součástí konference byly akce spojené s výročím 100 let státní statistické služby.

Atraktivnost témat byla podtržena účastí významných odborníků zabývajících se problematikou města a venkova. Kromě demografických příspěvků zazněly příspěvky s přesahem do geografie, sociologie, ekonomie, zdravotnictví či sociální péče. Součástí byla také posterová sekce určená především mladým vědcům.

Konferenci zahájila předsedkyně České demografické společnosti Jitka Langhamrová společně s děkankou Zahradnické fakulty Alenou Salašovou, dále s místopředsedou Českého statistického úřadu Jaroslavem Sixtou a také s vedoucím katedry demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze Tomášem Kučerou.

Odborný program byl uveden zvanými přednáškami **Ludka Sýkory** „*Nerovnost a segregace: sociálně vyloučení v populaci a prostoru měst*“. Následně pohovořil **Radim Perlin** na téma „*Změny počtu obyvatel na venkově*“. Následovaly přednášky

autorů z různých pracovišť. Uvedeny jsou zde pouze autoři a názvy přednášek, anotace a prezentace lze nalézt na stránkách České demografické společnosti <https://www.czechdemography.cz/akce/konference/konference-cds-2019/prispevky-z-konference/>.

Ondřej Nývlt, **Anna Halaszová** a **Daniel Prokop** přednesli příspěvek na téma „*Vliv demografických proměnných na kvalitu života v obcích ČR*“, **Dušan Lužný** představil odpověď na otázku „*Vymírání náboženství v ČR?*“.

První den konference zakončila komentovaná prohlídka zámku Lednice.

Druhý den konference byl zahájen přednáškou **Martiny Šimkové** a **Jaroslava Sixty** na téma „*Dopady demografického stárnutí na regiony České republiky*“. **Luděk Šídlo** společně s **Borisem Burcinem** přednesli příspěvek s názvem „*Diabetologičtí pacienti v regionech Česka*“. Tématem vystoupení **Lubici Juríčkové**, **Kateřiny Ivanové**, **Blanky Nechanské** a **Davida Pánka** byly „*Údaje ze zdravotnické a soudní statistiky: výskyt duševních poruch spojených s omezením svéprávnosti v krajích a krajských městech v České republice*“. Dopolední program byl ukončen zvanou přednáškou **Martina Ouředníčka** s názvem „*Mezi městem a venkovem: česká suburbanizace v období po transformaci*“.

Odpolední blok přednášek zahájila **Michaela Němečková** s příspěvkem na téma „*Diferenciace plodnosti podle velikostních skupin obcí*“. Dále byla na programu přednáška **Branislava Blehy** „*Demografía*

v strategických dokumentoch vidieckych obcí na Slovensku: povinná jazda alebo reálne plánovanie?“

Také autoři posterů měli na konferenci vyhrazený prostor a čas ke krátké prezentaci. Postery byly vystaveny po celou dobu konference. (**Anna Altová:** „Regionální rozdíly v účasti na mamografickém screeningu“, **Otakar Bursa, Luděk Sýkora** na téma „Mladí dospělí v pražských suburbiích“, **Oldřich Hašek:** „Vliv typologie regionů na regionální diferenciaci plodnosti v Česku“, **Josef Kunc a Markéta Novotná:** „Demografické výzvy v kontextu udržitelnosti destinace: Asiaté v Praze“, **Roman Kurkin:** „Generační plodnost podle velikostních skupin obcí a okresů ve výsledcích Sčítání lidu za obvykle a trvale bydlící obyvatelstvo“, **Kateřina Maláková, Luděk Šídlo a Jan Bělobrádek:** „Region, věk a dostupnost zdravotních služeb: případ všeobecného praktického lékařství V Česku“, **Jana Vrabcová, Ladislav Průša a Martin Holub:** „Projekce vývoje počtu příjemců příspěvku na péči do r. 2030 ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Lovosice“.)

Odpolední program pokračoval přednáškou **Pavola Ďurčeka a Branislava Šprochy** na téma „Vývoj diferenciacie plodnosti medzi mestským a vidieckym priestorom SR“, **Veronika Krišková a Andrea Galvánková** přednesly příspěvek s názvem „Sobášnosť mestského a vidieckeho obyvateľstva na Slovensku“, **Josef Novotný** hovořil o „Stabilitě populace a distribuci příjmení“.

Druhý den konference byl v rámci společenského programu zakončen bohatým doprovodným programem, během něhož se účastníci mohli podívat do Labyrintu zahrad a Akademické zahrady nebo

do zámeckého parku. Následoval společenský večer ukončený rautem a ochutnávkou fakultních vín.

Poslední den konference zahájila přednáška **Roberta Šandy** na téma „Dojíždka do zaměstnání a škol podle sčítání lidu 2011 – proč byly výsledky tak neúplné?“ a pokračoval příspěvkem **Dany Hübelové a Mariky Doubravové** na téma „Sociodemografické charakteristiky dojíždky ve vybraných obcích Jihomoravského kraje“. **Radovan Šomplák, Veronika Smejkalová a Vlastimír Nevrlý** se zamýšleli nad „Vlivem demografického vývoje na produkci komunálních odpadů“. **Magdaléna Gorčíková** se věnovala „Připravenosti dítěte na školu: rozdíly podle rodinného zázemí a residenční lokality“. **Jitka Langhamrová, Tomáš Fiala, Jiří Braňka, Ivana Přidalová, Hana Říhová** pro účastníky konference připravili „Představení výsledků sociodemografické studie sídliště Ďáblice“ a poslední přednáškou konference byl příspěvek **Lucie Vitkové** s názvem „Lidnatost, zaměstnanost a bydlení jako mediální témata v obcích jádrového území Průmyslové zóny Kvasiny“.

Následovala závěrečná diskuze, zhodnocení konference a její zakončení. Všichni diskutující se shodli na tom, že téma konference a jednotlivé příspěvky byly velmi aktuální a zajímavé. Celkově byla konference hodnocena jako velmi zdařilá nejenom svým obsahem, ale také výběrem místa konání a bohatým doprovodným programem.

Jitka Langhamrová

11. ročník konference Mladých demografů se uskuteční v únoru 2020

Konference Mladých demografů již tradičně nabízí výjimečnou možnost prezentování vlastních studií, příležitost k získání prvních konferenčních zkušeností v přátelském prostředí a především otevírá prostor k diskuzi o aktuálních demografických otázkách s kolegy z různých koutů Evropy a v posledních letech dokonce i z různých koutů světa. Již 11. ročník konference Mladých demografů se uskuteční **5.–7. února 2020** v Praze na Přírodovědecké fakultě (Albertov 6, Praha 2). Zaměření konference je již tradičně široké – „*Současný demografický výzkum Mladých demografů (nejen) v Evropě*“ – tak, aby akce byla otevřena demografům a dalším vědcům s různými výzkumnými zájmy a orientacemi.

Akce vzniká za podpory katedry demografie a geodemografie, Geografické sekce a Studentské komory Akademického senátu Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Partnery konference je Český statistický úřad, SAS Institut Česká republika a Sociologický ústav AV ČR.

Na konferenci mají všichni účastníci příležitost prezentovat svůj současný výzkum a diskutovat ho s kolegy z jiných zemí nebo studijních oborů. I když je konference určena především pro Ph.D. studenty demografie, jsou vítáni všichni mladí (i o něco starší) vědci (nejen demografové). Součástí konference je sekce pro „nedemografy“. Cílem této sekce je možnost sdílet společnou vědeckou pozici s výzkumy z různých oborů a možnost navázat spolupráci demografů s dalšími vědci a rozvinout tak nová témata výzkumu. Pracovním jazykem konference je **angličtina**.

Závěrem konference je již tradičně udělována cena partnery konference za nejlepší příspěvek se sociální tematikou (cena Sociologického ústavu) a za nejlepší příspěvek, který vznikl za využití softwaru SAS (cena SAS Institutu).

V návaznosti na úspěch v minulém roce bude součástí programu konference i workshop. Workshop uspořádají naše kolegyně, PhD studentky demografie Alyce Raybould z London School of Hygiene & Tropical Medicine (LSHTM) a Michaela Šedovičová z London School of Economics (LSE), organizátorky PopFest 2019.

Pokud máte zájem se konference zúčastnit, předložte prosím název navrhovaného příspěvku, krátký abstrakt v angličtině (maximálně 250 slov) a 3–5 klíčových slov prostřednictvím registračního formuláře (odkaz naleznete na našich webových stránkách <http://www.demografove.estranky.cz/en>) **do 22. října 2019**. O přijetí Vašeho příspěvku budete informováni do 15. prosince 2019. Program konference bude zveřejněn v průběhu ledna 2020. Změna programu vyhrazena.

Více informací o konferenci naleznete online (<http://www.demografove.estranky.cz/en>) nebo nás můžete sledovat na Facebooku (<http://www.facebook.com/young.demographers>). V případě jakýchkoliv dotazů nás prosím kontaktujte na e-mailové adrese ([yd.demographers@gmail.com](mailto:y.d.demographers@gmail.com)).

Těšíme se na setkání s Vámi v Praze! Jménem organizačního týmu

Anna Altová – Oldřich Hašek – Klára Hulíková
– Miroslav Chráška – Barbora Janáková
– Olga Kurtinová – Kateřina Maláková – Jitka Slabá